

Irodalom az idegennyelv-oktatásban

SZÉNÁSI MAGDOLNA

szenasi.magdolna@abpk.szie.hu

Szent István Egyetem Alkalmazott Bölcsészeti és Pedagógiai Kar

Az irodalmi szövegek jelenlétét a nyelvoktatásban a szakemberek a 80-as évek óta ajánlják, mert azóta bizonyított, hogy „a történetek segítségével sikeres lehet a nyelvoktatás” (Nikolov 2004: 19). Az irodalmi alkotások nyelvórán történő alkalmazása továbbá azért is fontos, mert segítségükkel az idegen nyelv nemcsak nyelvi, hanem tartalmi szempontból is igényes anyagon keresztül juthat el a nyelvtanulókhöz (Kurtán 2001). A szövegválasztásnál további kritériumok figyelembevételére is szükség van. Olyan szövegeket célszerű választani, amelyek megfelelnek az adott tanulócsoport nyelvtanulási célkitűzéseinek és tudásszintjének, tartalmilag beépíthetők a tárgyalásra szánt témák közé, és a diákoknak van kedvük velük foglalkozni, mert a történetek valamilyen szempontból közel állnak hozzájuk. (Kast 1984, Löschmann–Schröder 1984, Di Pietro 1994).

Az irodalmi alkotások a didaktizált, tankönyvi szövegek megközelítési, tárgyalási lehetőségeit bővítik, a tanulókat a téma kritikus átgondolására, újszerű formában való befogadására és kifejezésére ösztönzik. Az irodalmi szövegek segítségével ezért nemcsak a szűken értelmezett nyelvi, hanem azzal párhuzamosan az egész személyiség fejlődését befolyásoló kognitív és szociális kompetenciák is fejleszthetők, továbbá a tanulás tanulásának is újabb impulzus adható (Nagy 2000, Nyitrai 2009). A történetek alkalmazásával azoknak a tanulótípusoknak kedvezünk, akik az olvasás módszerén keresztül tudnak a legjobban nyelvet tanulni, valamint azoknak a többségben lévőknek is, akik a változatos módszerek alkalmazásával érnek el leginkább sikereket (Poór 2001, Bárdos 2005).

Az alábbi írásban két irodalmi alkotás német nyelvórai alkalmazásának lehetőségeit kívánom bemutatni. A feldolgozás időpontjául a család, a lakás és a szabadidő témák tárgyalásának a befejező szakaszát vélem optimálisnak, és a már előzőek során tanultak megerősítésére, kibővítésére javaslom. Az egyik szöveg Erich Kästner: *Mein Onkel Franz* című könyvének 'A' fokozatú, 600 szavas szókincs birtokában érthető, könnyített változatból az *Onkel Franz und Tante Lina* című, mintegy két oldal hosszúságú fejezet, a másik pedig Mirjam Pressler: *Bär Brumm Bär* című gyermekirodalmi alkotásának első oldala. A választás nemcsak a történetek érdekessége, taníthatósága és tanulhatósága miatt esett erre a két alkotásra, hanem azért is, mert Erich Kästner és Mirjam Pressler is a legelismerettebb német gyermekírók közé tartozik. Műveik pregnánsan közvetítik a német kultúrkincset, ami az idegen nyelvi szövegválasztásnál szintén fontos kritérium. Jelen esetben érzékelhető a német hétköznapi kultúrához tartozó mentalitás, konkrétan a család és a szabadidő eltöltéséről vallott felfogás (Neuhaus 2005, Kürschner–Papp 1989).

A művek gyakorlati feldolgozására a SZIE ABPK-n a német nemzetiségi tanítóképzés egymást követő két tanóráján került sor, így azt az elméleti feltevést, miszerint az irodalmi alkotások jól alkalmazhatók a nyelvórákon, gyakorlati példával is alátámasztjuk.

Elsőként az *Onkel Franz und Tante Lina* fejezet feldolgozásának lehetőségeiről szövegek. Fiatal felnőtteknek, jó nyelvtudással rendelkező középiskolás végzősöknak ajánlható elsősorban a bemutatásra kerülő feldolgozás, akiknek nemcsak a nyelvtanulás szempontjából, hanem saját élethelyzetüknél fogva is érdekesek lehetnek a felmerülő kérdések. A csoport további jellemzőitől függ, hogy az értelmezés és a nyelv kérdéseiben mennyire mélyedünk el.

A szövegfeldolgozás a bekezdésenkénti olvasás és a német nyelven való értelmezés eljárásaival valósult meg.

A történeten keresztül bepillantást nyerünk egy házaspár, Franz és Lina életébe. Az első sorokban a lakás bemutatása történik. A lakásról egy illusztráció is található a szöveg mellett, melynek leírásával jól el lehet kezdeni, be lehet vezetni a lakás témájának a kifejtését. A lakás leírásával ismétlésre kerül az idevágó, már tanult szókincs. E szavak ismerete különösen fontos a kommunikatív nyelvpedagógiai felfogás szempontjából, ezért meg kell ragadni minden alkalmat a gyakorlásra, ismétlésre, bevésésre (Bárdos 2005, Tschirner 2008). Ezután kezdhetjük az első bekezdés olvasását és értelmezését.

Már az első sorokból kiderül, hogy a lakás kellemetlen hangulatot áraszt, és azt, hogy egy olyan húsbolt felett található, amely régebben a család tulajdonában volt.

Feltettük/feltehetjük a kérdést:

- Véletlen-e az, hogy a húsbolt felett van a lakás?
- Mit jelképezhet, hogy a lakás a húsbolt felett van?

A hallgatók azonnal észlelték a kellemetlen asszociációkat, a halott hús, a vér, az élet pusztulásának, a halálnak a jelenlétét. Elképzeltük, hogy a lakás tulajdonosai régebben maguk is részt vettek a húsbolt tevékenységében, a munkát önként vállalták, tehát nem volt idegen, taszító számukra az elpusztított állatok húásával való érintkezés, a halállal egy térben való létezés. A húsbolt és a lakás miliője, valamint az ott lakók ilyen módon összhangban állnak, egységet alkotnak. A család, vagyis Franz, Lina és kislányuk közös élettere a lakás, amely egyértelműen a kellemetlen jelzővel társítható, ez az érzés beburkolja a családban élő személyeket is, és előrevetíti a további kellemetlen dolgok felbukkanását.

Az elemzés során fontos, hogy a hallgatók a szövegből kiindulva, arra reagálva, azzal vitatkozva, a saját véleményüket, álláspontjukat fogalmazzák meg. A saját vélemény, a belső érzések, gondolatok kifejezése ugyanis a nyelvtanulás legmagasabb szintjét és célját jelenti (Di Pietro 1994, Nagy 2000). Ezért nem baj, ha a szöveg provokatív tartalmú, éppen ellenkezőleg, hiszen a vita során többféle pro és kontra véleményt indukálhat. A kommunikáció két oldala úgy valósul meg, hogy a nyelvtanuló befogadja, értelmezi partnere szavait, jelen esetben a szöveget és társai véleményét, majd reagál arra, elmondja saját álláspontját, amely addigi élettapasztalatából fakad (Bárdos 2005). Jelen esetben arról beszél, hogy neki milyen tapasztalatai, ismeretei, megoldási kísérletei voltak és vannak a jó lakásra, a lakása kellemesebbé tételére.

A fentiek szellemében a következő tanári kérdések hangozhatnak el:

- Mitől kellemetlen egy lakás?
- Milyen a kellemes lakás?
- Hol látott már kellemes lakást? Milyen volt?
- Milyen az ön lakása?
- Hogyan teszi kellemesebbé a lakását?
- Hogyan lehet kellemessé tenni egy lakást?
- Mitől függ, mennyire kellemes egy lakás?

- *A történetben a lakás kellemetlen. Ez egy tartós attribútum, tartós érzés. Hogyan konkretizálhatunk, írhatunk le egy érzést?*

A hallgatók szívesen nyilvánítottak véleményt, élvezettel hallgatták társaik meglátásait, és számos ötletes választ adtak. Gyakorolták a lakással, lakberendezéssel, a stílusokkal, a díszítéssel kapcsolatos szavakat, a lakásban végzett tevékenységeket.

Továbbá az alábbiakhoz hasonló kérdések is megvitathatók:

- *Hogyan befolyásolják a lakás hangulatát az ott lakók, például a gyerekek?*
- *Hogyan befolyásolják a különböző tárgyak, színek, formák?*
- *Milyen/mely bútorokat, tárgyakat szeretünk a lakásban, milyeneket/melyeket nem?*
- *Hogyan befolyásolja közérzetünket a lakás környezete?*
- *Önt zavarná-e, ha hűsolt lenne a lakása alatt? Mi zavarja/zavarná?*
- *Milyen környezetnek örül/örülne?*
- *Az ön lakása milyen környezetben található? Mennyiben felel ez meg önnek?*
- *Milyen az ideális lakás?*
- *Milyen az ön álomlakása?*
- *Milyen lakásokban laknak más országokban, égtájakon, milyen lakásokban élnek a hírességek?*
- *Hogyan változik a lakberendezési divat?*

A hallgatók ismét szívesen és sokféle véleményt fogalmaztak meg. Legtöbbször a természet közelségét és a tisztaságot, rendezettséget tekintették pozitívumnak egy lakás környezetét illetően. A bútorok stílusa és a kedvelt színek vonatkozásában megoszlottak a vélemények. A fenti kérdések, bár az említett tanórán valóban elhangzottak és megválaszolásra kerültek, mégis csupán példaként állnak itt, nem szükséges valamennyire kitérni, illetve a csoport érdeklődésétől, nyelvtudásától függően más, például tanulói kérdések is elképzelhetők.

A környezeten túl a közérzetet, a velünk és a közelünkben élő emberek is alakítják, ezért fontos a történetben ábrázolt szereplők közötti viszonyok tisztázása is. A szövegből kiderül, hogy a lakás rendezője és irányítója nem a ház asszonya, hanem Frieda, a szolgálólány. A lakás tulajdonosai életterük alakításával, az ott elvégzendő tevékenységekkel nem foglalkoznak, attól elszigetelten, elidegenedve élnek. A Frieda név asszociál a *béke*, *békés*, *nyugalom* szóval, ezért a szolgálólány szerepét értelmezhetjük úgy, hogy ő tölti ki békével, nyugalommal azt az űrt a lakásban, amelyet gazdái nemtörődömsége, lelki távolléte okoz. Létezik azonban még valami, illetve valaki, aki a szolgálólányt az eleven élethez köti. Munkaadói kislányáról van szó, akivel egyedül ő foglalkozik. Fontos a szóhasználat, miszerint Frieda a gyermek számára nem csupán pótanya, hanem az egyedüli, egyetlen anyja. Nem arról van tehát szó, hogy Frieda a gyermeknevelésbe esetenként és szükség esetén besegít, hanem arról, hogy ő látja el az anyaszerepet. A nő szerepét viszont Frieda, a szolgálólány és Lina, a ház asszonya együtt, egymást mintegy kiegészítve tölti be a házban. A ház úrnője már évekkel ezelőtt a lehető legszükségesebbre korlátozta női, asszonyi kötelességét: szült egy gyermeket. A szüléssel ki is merítette női mivoltát. Lina csak anynyiban nő, amennyiben feltétlenül szükséges, és a határt egyetlen lépéssel sem lépi át. Az élet fenntartásáról és továbbviteléről, amely tevékenységek hagyományosan ugyancsak a női szerepek közé tartoznak, már nem gondoskodik. Lina a gyermekével egy fedél alatt él ugyan, mégis idegenek maradnak egymás számára. Az anyja nem táplál a lánya iránt semmiféle érzelmet, sem szeretetet, sem gyűlöletet, de még olyan egyszerű emberi érdeklődést sem, amellyel az ember általában közeledik a környezetében élőkhez. Nem fontos

számára a gyermek, nem fontos számára a további élet alakulása, kapcsolatukra rátelepszik a hűsboltból áradó halálos közömbösség. Az érzelmek sötétségét az is fokozza, hogy az anya saját leányát taszítja el magától, aki tehát neménél fogva is a lehető legközelebb állhatna hozzá. Az anya, miután megszülte, döbbenetes módon megtagadja a belső, biológiai lényegéből fakadó további feladatát, a belőle született élet ápolását, felnőtté nevelését, vagyis magát az életet.

E helyen az életvitellel kapcsolatos, vitára ösztönző kérdések tehetők fel:

- *Beszéljünk a házi munkákról, a nemi szerepekről és a gyermeknevelésről!*
- *Mi a véleményük arról, hogy egy idegen ember tart rendet a lakásban? Mi szól emellett a megoldás mellett, és mi ellene?*
- *Ismerünk-e olyan eseteket, amikor a házvezetőnő alkalmazása jó, illetve rossz megoldás?*
- *Őn alkalmaz(na)-e házvezetőnőt/bejárónőt? Ha igen, miért, milyen esetben, hogyan, ha nem, miért nem?*
- *Őn dolgozna-e házvezetőnőként/bejárónőként?*
- *Hogy érezheti magát a kislány?*
- *Helyes-e, ha nem a szülők foglalkoznak a gyermekük nevelésével? Milyen előnyei és hátrányai lehetnek ennek a megoldásnak?*
- *Őn alkalmazna-e gyermekfelügyelőt/nevelőt?*
- *Őn vállalna-e gyermekfelügyeletet/gyermeke nevelést? Milyen körülmények között igen/nem?*
- *Meséljen el egy konkrét esetet, amikor látta, hogy a gyermeknevelést idegenekre bízák!*
- *Neveléssel befolyásolható-e, hogy a gyermekek nőiesek, illetve férfiasak lesznek?*
- *Fontos-e a nemi szerepek tudatosítása a nevelésben?*
- *Fontos-e manapság a nőiség/férfiasság?*
- *Milyen ma egy nőies nő/férfi férfi?*
- *Fontos-e a történet szempontjából, hogy a gyermek neme nő?*
- *Hogyan bánná Lina a gyermekével, ha fiú lenne?*
- *Hogyan bánnak a lányukkal/fiukkal az apák?*
- *Mit gondol, hogyan fog változni a szülő-gyerek kapcsolat az idő előrehaladása során a történetünkben?*
- *Egyetért-e a történetben bemutatott anyákkal/apákkal, a hasonló anya/apa-gyermek kapcsolattal?*
- *Milyen a jó anya-gyermek/szülő-gyermek kapcsolat?*
- *Önnek milyen a viszonya a gyermekeihez?*
- *Milyen gyerek-szülő kapcsolatokkal találkozott már?*
- *Milyen a mai gyerekek kapcsolata a szüleikkel?*

A legtöbb hallgató általában nem volt ellene a pótmama foglalkoztatásának, saját családjában mégsem ezt, hanem a szülők közötti munkamegosztást és a nagyszülők bevonását tartja kívánatosnak. A nemi szerepekre való nevelésben megosztottak a vélemények. Voltak, akik fontosnak tartják, hogy a nő nőies és a férfi férfias legyen, mások szerint az emancipáció ma már fontosabb. A szülő-gyermek kapcsolat vonatkozásában mindenki a demokratikus, egyenlőségen alapuló viszonyt tartja helyesnek, hozzátéve, hogy a gyermeknevelés a gyakorlatban nem mindig könnyű. A jövőre vonatkozva csak általánosságokat mondtak, feltételezem, hogy a személyes tapasztalat, illetve az efféle viszonyok megfigyelésének hiánya miatt. A történetre vonatkozóan azt a gondolatot fogalmazták

meg, hogy ha a gyermek fiú lenne, Franz biztosan bevezetné őt az üzleti világba, és nem lenne közömbös iránta.

A következő bekezdésből megtudjuk, hogy Lina egész nap a családi vállalkozás pénzügyeivel foglalkozik. Lina mindent férje parancsára tesz, nem belső, hanem külső irányítású személyiség. Férje legabszurdabb, még a halálhoz vezető parancsának is azonnal, vakon és gondolkodás nélkül alávetné magát. A halálmotívum kapcsolatuk ábrázolása közben ismét felbukkan. A férj parancsa dönti el, hogy Lina él-e, vagy hal-e, tehát a nő számára az élet és a halál ura, vagyis az isten, nem más, mint a férje. A bemutatott extrém eset is alátámasztja, hogy Lina még a halálhoz is férje parancsán keresztül juthatna el, azaz általa él. A férj így valóban élet-halál ura. Lina férje minden parancsát „halálpontosan”, precízen hajtja végre, és a részletekről kötelességszerűen be is számol neki. Lina életében a kötelességteljesítés és a halál egy hajszálnyira van egymástól, a kettőt csupán a férj parancsa választja el. Az élet és a halál az asszony számára nem más, mint kötelességteljesítés. Lina úgy véli, hogy a kötelességek teljesítése nem más, mint a férje iránt érzett szeretet kifejezése. A szeretet különös, egyedi felfogásával találkozunk ebben a történetben. Úgy tűnik, a férje iránt érzett szeretete egyirányú, a szeretet viszonzásáról nem esik szó.

Itt áttérhetünk a férj-feleség, férfi-nő kapcsolat, a szeretet, a családi vállalkozások kérdéseinek, a parancsra cselekvő és az önálló, autonóm személyiség jegyeinek és fejlődésének a tárgyalására (Nagy 2000).

A hallgatók, számomra meglepő módon, úgy vélik, hogy a történetben bemutatott kapcsolat elfogadható és a valóságban is működőképes lenne. Mint mondták, ha az egyik fél önmagától veti alá magát a másik akaratának, és ezzel megelégszik, nincs is probléma. Abban az esetben billen ki az egyensúly, ha az elnyomott fél önállóságra kezd vágyakozni. Az önfejlesztés lehetőségeire nem nagyon reagáltak, a személyes kompetenciák fejlesztésében inkább a szülői ház szerepét emelték ki.

A következő szövegrészben Franz, a férj bemutatása a központi téma.

A bekezdés felolvasása után következhetnek az alábbi kérdések:

- *Milyen ember Franz?*
- *Ilyen-e egy igazi férfi?*
- *Lehet-e egy ilyen talpig üzletembert szeretni?*
- *Szereti-e a feleségét, szereti-e a családját?*
- *Miért parancsol a feleségének katonásan, pattogó szavakkal?*
- *Miért fél tőle a felesége?*
- *Jónak lehet-e nevezni a kapcsolatukat/házasságukat?*
- *Milyenek az üzletemberek?*
- *Milyen a gazdag üzletemberek házassága?*

A fiatal nőhallgatók általában elfogadják Franz tulajdonságait, és talpig férfinak, továbbá jó üzletembernek tartják. Hozzáteszik azonban, hogy saját maguknak nem ilyen partnert kívánnak, nem szeretnék, ha nekik is parancsolgatnának, hanem olyan párt szeretnének, aki meghallgatja őket, kedves és figyelmes hozzájuk. A férfiasság kritériumaira nem kaptam választ. A nemi szerepekre, a kíváncsú férfias, illetve nőies tulajdonságokra vonatkozólag sem kaptam markáns választ, úgy tűnik, ebben a kérdéskörben nincs a hallgatóknak kialakult véleménye.

Franznak csak okos, hideg, józan, az üzletet előre vivő gondolatok járnak a fejében, érdeklődési köre az üzlet sikeres irányítására és lebonyolítására szűkül. Franz az írónia határait súrló módon, érzelmek nélküli, végletesen kognitív személyiség. A feleségének szóló rövid, katonás parancsai és a nő részéről jövő, feljebbvalójának kijáró gyors, ijedt,

igenlő válaszok is csupán az üzletre vonatkoznak, és nem a kettőjük, női-férfi hatalmi viszonyának a jellemzői. Mint ember, Franz nem kíván uralkodni a feleségén, még hiúságból sem, csupán az üzlet sikere érdekében parancsol. A szokásos házastársi és emberi viszonyok, amelyekről nem idegenek sem a pozitív, sem a negatív érzelmek, Franzot nem érdeklik. Mintha nem is lenne hús-vér ember, csak az üzletét hajsoló, élettelen robot. A halálmotívum tehát ismét felbukkan.

A következő szövegrészben nem személyek, hanem Lina szuverén életterének, irodájának a bemutatására kerül sor. Az iroda a hátsó udvar végén, egy kis házban található. Ebben az irodában, családjától izoláltan tölti nappalait Lina. Mint megtudjuk, ebben a kis, hátsó világban ugyanolyan magabiztosan, energikusan, céltudatosan és határozottan mozog és oszt parancsokat, mint a kinti, üzleti nagyvilágban a férje, Franz.

Feltehetjük a kérdéseket:

- *Mi a feladata Linának?*
- *Hogyan és hol végzi a munkáját?*
- *Milyen hasonlóság és különbség van Lina és Franz munkája között?*
- *Helyes/eredményes-e ön szerint az efféle munkamegosztás?*

A hallgatók pontosan felismerték Lina és a férje közötti kapcsolat jellegét. Megfogalmazták, hogy a lelki közösség megléte nagyon is érzékelhető a házastársak között, egyazon cél, az üzlet érdekében élnek, dolgoznak, és saját, egymástól izoláltan elhelyezkedő, mégis egymásba fonódó világukban egyedül uralkodnak. Franz az üzleti feladatokból a hétköznapi, rutinszerűen elvégzendő pénzügyeket bízta a feleségére. Franz világa a nagy, a határtalan üzleti világ, amelybe otthonából kilépve kerül, Lina világa pedig a közös üzletük egy része, amelynek eléréséhez az otthonukból csak a hátsó udvarban álló hátsó házig kell eljutnia. Franz az üzleti világot két részre osztotta: övé a külső, nagy, mozgalmas, Lináé pedig a belső, kicsi, gondolkodást, kreativitást nem igénylő része. Ebben a két, egymásban található, tükröképszerűen felépített mikro- és makrovilágban hasonlóképpen uralkodik a férj és a feleség. A feleség olyan, mint férje zsugorított mása, Lina a férjének képmása csupán, nem is önálló személyiség. A képmás motívumban az élettelenység, a halál hangulata ismét felbukkan. A pénz Franz parancsára Lina adja át a férjének, aki a felesége által kezelt és átadott pénzzel lép ki a nagyvilágba, és ott egyedül mozgatja, forgatja. A pénzen keresztül valósul meg a házastársak eggyé olvadása.

A rész elolvasása után megtárgyalható a munkamegosztás, a pénz szerepe és jelentősége a házastársak között és egyéb színtereken. Áttérhetünk az életcélok megvitatására is.

A hallgatók elfogadják, hogy vannak olyan házastársi viszonyok, amelyekben a pénz a legfontosabb. Azt mondják, hogy bármilyen értékviszony és munkamegosztás elfogadható, ha az megbeszélésen, a felek képességein és kölcsönös beleegyezésén alapul. A pénz szerepét a hallgatók többsége fontosnak, de nem a legfontosabbnak tartja saját házasságában. Saját szempontjukból valamennyien sokkal fontosabbnak tartják a gyermekek jelenlétét és szeretetteljes közös nevelését, mint a sok pénz hajsolását. Életcéljaik között első helyen a gyermekek felnevelése áll, ami korrelál választott szakmájukkal is, hiszen a pedagógusi hivatás a gyermekek szeretete nélkül hitelesen nem gyakorolható. Az élet értelmének senki sem nevezte meg az üzleti sikerességet, hozzátéve, hogy elfogadják azt is, ha valaki a karrierre és nem a családra összpontosít. A fiatal felnőtteknél fontosnak tartom az életcélról való gondolkodást, a célok kitűzését, hiszen ezek hiányában könnyen vakvágányra kerülhet a mai posztmodern tagadás világában élő ember (Nagy 2000).

A második alkotás meseszerű tartalmát tekintve inkább a kisebb gyermekek érdeklődését keltheti fel, így feldolgozásuk a nemzetiségi vagy a német nyelvet oktató óvodákban vagy az iskolák alsó tagozatán ajánlható. Ezzel „elfogadjuk a nyelvoktatás fontosságának és a nyelvtanulás korai kezdésének az elvét” (Nikolov 2004: 15). Elfogadjuk továbbá azt az elvet, hogy a gyermekeknek szükségük van a mesékre. „Azok az 5-6 éves gyermekek, akiknek szinte mindennap mesélnek, másfél évvel fejlettebbek értelmileg és szociálisan azoknál, akiknek nem szoktak mesélni.” (Nagy 2009: 8).

A feldolgozás módja és nyelvi színvonala természetesen mindig az adott csoporttól függ, „a nyelvi tartalomhoz kell a feldolgozás módját kiválasztanunk, a mit és a hogyant mérlegelnünk” (Kurtán 2001: 39).

Az egyoldalnyi verses, mesés szöveg feldolgozása az olvasás, értelmezés, beszélgetés, továbbá a gyermekeknek leginkább ajánlott manuális, játékos, csoportban végezhető változatos tevékenységek alkalmazásával ajánlható. (Nagy 2000). Gyermekek esetében különösen fontos a sokszínű, játékos szövegfeldolgozás, a több csatornán történő nyelvbe-fogadás (Bárdos 2005, Poór 2001). A játék szerepét nem lehet túlbecsülni, hiszen a gyermek legfontosabb kifejezőeszköze a játék. A játék öröme segít a tanulásban, viszont öröm nélkül nincs hatékony tanulás.

„A játék pedig a gyakorlatilag is hasznosítható tudás elsajátítása mellett elsősorban a kreativitást, magának a kognitív kompetenciának a fejlődését segíti. Az exploráció és a játék az emberi kognitív kompetencia megismerési célú tevékenységre képes értelemmé fejlődésének az előzménye” (Nagy, 2000: 69). A játékban az ember öröklött alkotásvágya jelenik meg, amely egyfelől spontán módon fejlődik, másfelől a jelenleginél komolyabb fejlesztést igényelne, mert nem helyes megrekedni az infantilis szórakozást jelentő játék szintjén (Nagy 2000: 146–147).

A történet egy kis mackóról szól, aki a nagy melegben a tengerhez utazik fürödni, és a vízparton egy különös tárgyat talál.

A tanító vagy óvó szakos hallgatóknál ki lehet térni a főszereplő mackó voltára, arra, hogy miért népszerűek és nélkülözhetetlenek az élő és a kis játék állatok a gyermekek világában, továbbá lehet beszélni az élő és a játék állatok tulajdonságairól. Különbséget kell tennünk az élő állat és a játék figura között. Az élő állat rendszeres figyelmet, gondoskodást, teret, hozzáértést és szeretetet igényel, a játék állat bármikor eltehető. A játék állaton viszont gyakorolható az élőlénynek kijáró gondoskodás, ezért mielőtt élő állatot ajánlunk a gyermeknek, érdemes játék állatokon gyakorolnia. A szociális és személyes kompetencia, a másokhoz való viszony és a belső erők fejlesztése, erősítése érdekében a gyermekeknek szükségük van náluknál is kiszolgáltatottabb helyzetben lévő lényekre, játék állatokra, „akiket” óvhatnak, védhetnek, szerethetnek, akár a mérgeket is rájuk zúdíthatják, mögéjük, szerepükbe bújhatnak, és esetenként legféltettebb titkaikat is elmondhatják nekik (Nagy 2000).

A hallgatók ösztönösen, vagy megszokásból elfogadták, hogy a gyermekeknek szükségük van játék állatokra, de nem tudták megmagyarázni, hogy miért.

A kisgyermekeknek az is fontos egy történetben, hogy izgalmas, érdekes, meglepő és fordulatos legyen, mely kritériumoknak ez a kis szöveg maximálisan megfelel.

A történet az időjárási helyzetkép bemutatásával kezdődik. Forró, májusi napról van szó. Feltehetjük a kérdést:

- *Milyen szokott lenni az időjárás májusban?*
- *Milyen a természet májusban?*
- *Hogy öltözünk, mivel foglalkozunk tavasszal?*

- *Milyen az időjárás/a természet/ az öltözködés más évszakokban?*
- *Beszélgethetünk az évszakokról. Készítsünk közösen/csoportokban nagy, kifüggeszthető képeket a tavaszról.*

Kisebb gyermekek esetében az összefüggő beszéd helyett a megadott képek és szavak témák szerinti rendezése, továbbá rajzolás, makettek változatos technikákkal történő elkészítése és bábozás is jó megoldás lehet a gyakorlásra, az idegen nyelv iránti motiváció felkeltésére (Nikolov 2004, Poór 2001).

A maci a melegben izzad. Elhatározza, hogy a tengerhez utazik.

Beszélgessünk erről a momentumról, és közben fejlesszük tanítványaink kommunikatív és kognitív kompetenciáit (Nagy 2009).

- *Hogyan viseli a meleget a történet hőse/az igazi, élő medve és más állatok?*
- *Hogyan viseljük mi, emberek?*
- *Mit teszünk akkor, ha meleg van?*
- *Milyen tevékenységeket lehet/szoktunk végezni melegben?*
- *Hogyan védekezünk a nagy meleg ellen?*
- *Mit eszünk/iszunk, hová megyünk?*
- *Hogyan öltözünk?*
- *Hogyan védekezik a maci?*
- *Készítsünk egy tipikus nyári képet csoportosan vagy egyénileg.*
- *Öltöztessünk fel egy öltöztetőbabát/rajzoljuk le a nyári hőségnek megfelelően.*
- *Rajzoljuk le/válogassuk ki/nevezzük meg németül azokat a tárgyakat/dolgokat, amelyek a nagy melegben hasznosak lehetnek!*

Ügyeljünk arra, hogy gyakorlásnál csak tanult tárgyak legyenek a megadottak között (Bárdos 2005).

A maci beül az autójába, és a tengerhez utazik.

Ezen a ponton megállhatunk, és beszélhetünk az utazás módjairól, az autómárkákról, a közlekedési eszközökről, azok használatáról, a legutóbbi családi kiruccanásról, a magyar családok utazási/hétvégi/üdülési szokásairól. Beszélhetünk a tájról, arról, hogy mi mindent láthatott a maci útközben? Ebben segíthet a szöveg mellett elhelyezett illusztráció, illetve a gyermekek különböző technikákkal maguk is elkészíthetik a tengerhez vezető tájleírást.

A feladat válogatással is elképzelhető, amelynek során a tanulók megadott szavakat/kis ábrákat válogatnak ki és erősítenek fel egy táblára, vagy egy nagy papírlapra.

A maci megérkezik a tengerhez, gyönyörködik benne, élvezi a fürdést, majd megéhez, és falatozni kezd.

Következő feladat a vízpart, az ott végezhető cselekvések leírása, gyűjtése lehet.

- *Mit csinál a maci/mit szoktak a vízparton csinálni a gyerekek?*
- *Kivel mehetünk?*
- *Mit eszünk, mit iszunk a nagy melegben a strandon?*
- *Hogyan vásárolunk a vízparton/strandon?*
- *Készítsünk dialógust!*

A kutatók arra a következtetésre jutottak, hogy a dialógus a gyermekek legtermészetesebb társalgási formája, ezért alkalmazása a nyelvtanulásban különösen eredményes, és „a drámai elemek alkalmazása még a képeknél és a vitáknál is jobban fejleszti a nyelvtudást” (Di Pietro 1994: 51).

Gyakoroljuk a különböző beszédszándékok kifejezését!

- *Hogyan hívja el a maci a barátját a tengerre?*
- *Játsszuk el dialógusban, hogyan vásárolnak ott belépőjegyet/szendvicset, fagylatot/üdítőt/olvasnivalót! Mi mennyibe kerül?*
- *Beszéljük meg, mivel és hogyan játszanak, például az egyik szereplő homokozni, a másik fürödni vagy labdázni szeretne.*
- *Pakoljuk meg enni- és innivalóval a maci hátizsákját! Ami nem odavaló, a tárgy megnevezése után rakjuk félre.*
- *Írjanak/készítsenek a tanulók a maci nevében vagy a saját nevükben képeslapot otthon maradt barátjuknak, ismerősüknek!*

A szövegben ezután egy meseszerű, titokzatos meglepetés következik, a maci egy különös, ismeretlen tárgyat pillant meg, amelyet megpróbál leírni.

A gyermekek nagyon szeretik a váratlan, meseszerű fordulatokat, ezért biztos, hogy örömmel és bátran találgatnak majd. A felsorolás során gyakorolják az előzőleg tanult német szavakat.

- *Mi lehet ez a titokzatos tárgy?*
- *Hogy került a vízpartra?*

Találgassunk bátran (Bárdos 2005)! Ezután a tárgyak alakjára, formájára, külsejének leírására térhetünk ki.

- *Milyen alakúak, színűek és formájúak, miből készülnek bizonyos/általunk felmutatott/megnevezett tárgyak?*

A maci arra a következtetésre jut, hogy a tárgy egy tojás lehet. Úgy véli, a vízparton talált tojás nagyobb és szebb a szokásosnál, és húsvét is rég elmúlt.

Feltehetjük a kérdést:

- *Honnan kerülhet a vízpartra egy nagy tojás?*
- *Hogy nézhet ki ez a tojás? Rajzoljuk le!*
- *Készítsük el csoportokban színes-/kartonpapírból, majd függesszük a falra!*

A maci túl szépnek találja a tojást ahhoz, hogy megegye.

- *Mit fog vele tenni?*
- *Csak azt az ennivalót ehetjük meg, ami nem szép?*
- *Ettünk már olyat, ami szép is volt?*
- *Melyik ennivaló szép és melyik csúnya? Soroljunk fel néhány ételt!*
- *Mikor eszünk tojást? Milyen formában fogyasztjuk a tojást?*
- *Húsvétkor mit eszünk még a tojáson kívül?*
- *Tudsz tojásételt készíteni? Hogyan kell?*
- *Hozzatok tojásétel recepteket/húsvéti képeket!*
- *Beszéljünk a húsvétről!*
- *Hogy folytatódik tovább a történet?*

Fontos, hogy a tanulók jókedvűen találgassanak, miközben a nyelvet gyakorolják. Semmiképpen nem tanácsos őket sem korlátozni, sem kritizálni. Így eleget tehetünk a kisgyermekkori nyelvoktatás fontos feltételeinek, mely szerint a motiváció felkeltése, a nyelvtanulás iránti pozitív hozzáállás kialakítása és fenntartása a korai nyelvoktatás legfontosabb célkitűzése (Nikolov 2004).

Végezetül csoportokban tablókat készíthetünk a valódi medve életéről, a tengerről, az autókról, az ételekről, úszásról vagy bármelyik egyéb témáról, ami a történetben előfordult.

A gyerekek használhatják az internetet, a könyvtárat, akár otthon is segítséget kérhetnek. Az a fontos, hogy érdeklődésüknek megfelelő témában saját, egyéni tempójuknak megfelelően dolgozzanak, akkor biztosan nem fogják kényszernek érezni a feladatot (Wilkending 1995: 245–253). A kész táblázatokat ki lehet függeszteni a falra, és az ott ábrázoltakról a tanulók több alkalommal is beszélhetnek. Az is hasznos, ha a táblakép a rajta előforduló tárgyak német megnevezésével hosszabb ideig a falon marad. A tábla készítésében közügyességétől, nyelvtudásától függetlenül minden gyermek részt vehet, ami a személyes kompetenciák erősítéséhez vezet. A gyermekek büszkékké lesznek alkotásaikra, és a sikerélmény, a nyelvtanulás iránti pozitív motivációt, a közös munka pedig a szociális kompetenciát erősíti bennük.

A fentiekben két különböző történet felhasználásnak a módját kíséreltem meg bemutatni. Az első fiatal felnőtteknek, az utóbbi kisgyermekeknek szól. A két irodalmi alkotást az köti össze, hogy mindkettő a nyelvtanulás szolgálatába állítható. A bemutatott módszertani fogások, elemek közül bátran válogathatunk, újabbakkal egészíthetjük ki, más szövegeken is kipróbálhatjuk, fő, hogy a nyelvi anyaggal érdekesen, változatosan, vagyis az adott nyelvtanulói csoport optimális előrehaladása érdekében megfelelő módon, kreatívan bánjunk.

IRODALOM

- Bárdos Jenő 2005: *Élő nyelvtanítás-történet*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Di Pietro, R. J. 1994: *Szerepjátékok a nyelvórán. Stratégiai interakció*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Kast, Bernd 1984: *Literatur im Unterricht. Deutsch als Fremdsprache. Methodische-didaktische Vorschläge für den Lehrer*. München: Goethe-Institut.
- Kästner, Erich 2003: *Mein Onkel Franz – Easy Readers 'A'*. Klett.
- Kurtán Zsuzsa 2001: *Idegen nyelvi tantervek*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Kürschner, Wilfried – Papp, Edgar 1989: *Jacob und Wilhelm Grimm. Fachwissenschaftliche und fachdidaktische Beiträge zur Werk- und Wirkungsgeschichte*. Cloppenburg: Verlag Günter Runge.
- Löschmann, Martin – Schröder, Gisela 1984: *Literatur im Fremdsprachenunterricht*. Leipzig: VEB Verlag.
- Nagy József 2000: *XXI. század és nevelés*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Nagy József 2009: *Fejlesztés meséssel*. Szeged: Mozaik Kiadó.
- Neuhaus, Stefan 2005: *Märchen*. Tübingen-Basel, A. Francke Verlag.
- Nikolov Marianne 2004: Az életkor szerepe a nyelvtanulásban. *Modern Nyelvoktatás*, 1. 3–26.
- Nyitrai Ágnes 2009: A mese, a mesélés fejlesztő hatása. In: Nagy József (szerk.): *Fejlesztés meséssel*. Szeged: Mozaik Kiadó.
- Poór Zoltán 2001: *Nyelvpedagógiai technológia*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Pressler, Mirjam 1992: *Bär Brumm Bär*. Ravensburger Buchverlag.
- Tschirner, Erwin 2008: *Grund- und Aufbauwortschatz Deutsch als Fremdsprache*. Berlin: Cornelsen Verlag.
- Wilkending, Gisela 1995: *Kinder- und Jugendbuch*. Bamberg: C.C. Buchners Verlag.